

॥ अथ यज्ञोपवीतप्रारम्भः ॥

य० ॥ ॐ श्रीगणेशायनमः ॥ अथोपनयनम् ॥ तत्र शुद्धसमयेरविगुरुचंद्रतारादिषु द्वौ जन्मतोगर्भाष्टमेऽदेवानुकल्पे षोडश
 शो० संवत्सरभ्यंतरे ब्रह्मवर्चसकामस्य पंचमेषु दगयन आपूर्यमाणपक्षे न ध्यायषष्टी रिक्ताद्यतिरिक्त तिथौ रविगुरुशुक्रा
 १ न्यतमवासरे मध्याह्नादवाक् कुमारपित्राभ्युदयिके कृते तदभावे आचार्येणैव कृते ब्राह्मणान्माणवकंच भोजयित्वा स
 शिखकृतक्षौरं स्नानानंतरं यथाशक्त्यलंकृतं कृत्वा वहिः शालायांतुषके सशर्करादिभूषणपरिस्नृतभूमौ आचार्यो मि
 स्थापनं कुर्यात् तत्र हस्तमात्रपरिमितचतुरस्रभूमिकुशकरणकसमूहानंतरं गोमयोदकेनोपलिप्य सुवमूलेन प्रागग्र
 प्रादेशमात्रमुत्तरेतरक्रमेण त्रिरुल्लिख्य उद्वेखनक्रमेणां नामिकां गुष्टाभ्यामृदमुद्धृत्य जलेनाभ्युक्ष्य नवीनकांस्यपा
 त्रेणाग्निमानीय स्वाभिमुखं निदध्यात् ततः कुमारमाचार्यः शिष्यद्वारग्रेऽपश्चादक्षिणपार्श्वेऽवस्थापयति ततः कुमारं व
 ह्नांजलिं संवोधयति ॐ ब्रह्मचर्यमागामिति ब्रूहि इति प्रेषानंतरं ॐ ब्रह्मचर्यमागामिति कुमार आह ततः ॐ ब्रह्मचार्यसा
 नीतिब्रूहीत्याचार्येणोक्ते ॐ ब्रह्मचार्यसानीति कुमार आह अथ माणवकमाचार्यो वासः परिधापयति तत्र आचार्यपठनी
 योमंत्रः ॐ येनेन्द्राय वृहस्पतिर्वासः पर्यद् धादमृतं तेन त्वा परिदधाम्यासुषेदीर्घायुत्वाय वलायवर्चसे ततो माणवका
 स्पृष्ट्वा च मनम् अथ माणवकस्य वेष्टनत्रयेण तत् प्रवरग्रंथियुतां मेखला माचार्यो वधाति तत्र माणवकपठनीयोमंत्रः
 इयंदुरुक्तं परिबाधमानावर्णं पवित्रं पुनतीम आगात् प्राणापानाभ्यां वलमादधाना स्वसादेवी सुभगामेखलेयं ॐ युवासु
 वासाः परिवीति आगात् सउश्रेयान्भवति जायमानः तंधीरासः कवयउन्नयंति स्वाध्यामनसा देवयंत इति वा तत आचार्य

रा०

१

द्य ज्ञोपवीतसहितभांडाष्टतपंचाह्मणेभ्योदत्वा तत्सदद्यामुकगोत्रः स्वकीयोपनयन कर्मविषयक सत्संस्कारप्राप्त्यर्थ इदं
भांडाष्टतपांस यज्ञोपवीतं सदक्षिणं येथानामेति ततो यज्ञोपवीतं परिधातिमाणवकः ओं यज्ञोपवीतमिति मंत्रस्य परमे
ष्टी ऋषिलिंगोक्ता देवता त्रिष्टुब्धंदो यज्ञोपवीतपरिधाने विनियोगः ॥ ओं यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्ता
त् आयुष्यमग्रं प्रति मुंच शुभ्रं यज्ञोपवीतं वलमस्तु तेजः ॥ इति मंत्रेण ततरेणेयमजिनंतूष्णीं परिधते ततो माणवक केश परि
मितपालाश दंडमाचार्यः तूष्णीं तस्मै प्रयच्छति तंच यो मे दंड इति प्रजापति ऋषिर्दंडो देवता यजुर्दंड ग्रहणे विनियोगः यो मे
दंडः परापतद्देहा यसोधि भूम्या तमहं पुनरादद आयुषे ब्रह्मणे ब्रह्म वर्चसाय इति मंत्रेण माणवको गृह्णाति तत आचार्यो वा
रिणास्त्वमंजलिं पूरयित्वा कुमारस्यांजलिं ते नैवांजलिजलेन पूरयति ओं आपो हि क्षामयो भुवः ओं स्तान ऊर्जे दधातु नः ओं
महे रणाय चक्षसे ओं यो वः शिवत मोरसः ओं तस्य भाजयते हनः ओं उशती रि वमातरः ओं तस्मा अरंग मामवः यस्य क्षया यजि
न्वथ आपोजनयथाचनः इति ऋग्भिः ततः सूर्यमुदीक्षस्वेति आचार्यप्रैषानंतरं ओं तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत्
पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतं षृणुयाम शरदः शतं प्रब्रवाम शरदः शतं मदीनाः स्पाम शरदः शतं भूयश्च शरदः ।
शतात् इत्यनेनादित्यं पश्यति अथ कुमारस्य दक्षिणां सं सह दयं दक्षिणहस्तेन स्पृशत्याचार्यः ओं मम व्रते ते हृदयं दधा
मि ममचित्तमनुचितं ते अस्तु मम वाचमेकमना जुषस्व बृहस्पतिस्त्वानियुक्तं मह्यं इति मंत्रेण ततः कुमारस्य दक्षिणहस्ते
गृहीत्वा तं छुतिको नामासि श्रीअमुकशर्माहं भो इति कुमार आह कस्मिन्नह्मचायसीत्याचार्यः भवत इति कुमार आह ॥

य० पुनराचार्योभाषते ओं इंद्रसब्रह्मचार्यस्परिग्रहाचार्यस्तवाहमाचार्यः श्रीअमुकशर्मन् अथमाणवकंवद्वांजलिंपूर्वादिसुप्र
 ज्ञो० दक्षिणमुपस्थानंकारयति अथाचार्योमाणवकंभूतेभ्यःपरिददाति तत्रआचार्यस्यमंत्रपाठः ओं प्रजापतयेत्यापरिददामीति मा
 २ च्यां ओं देवायत्वासवित्रेपरिददामि इतिदक्षिणस्यां ओं अद्भ्यस्त्वोषधीभ्यःपरिददामि इतिमतीच्यां ओं द्यावापृथिवीभ्यांत्वा
 परिददामि इतिउदीच्यां ओं विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यःपरिददामि इत्यधः ओं सर्वेभ्यस्त्वांभूतेभ्यःपरिददाम्यपरिददाम्यदृष्ट्यदृष्ट्यतोऽग्निंमद
 क्षिणोक्त्य आचार्यदक्षिणदिशिउपविशति माणवकःततःपुष्पचंदनतांबूलवासोस्मादाय ततःओमद्यकर्तव्योपनयन
 होमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः पुष्पचन्दनतामूलवासोभिर्ब्रह्म
 त्वेनत्वामहंहणे इतिब्राह्मणेवृणुयात् ओं वृतोस्मीतिप्रतिवचनं पुष्पचन्दनतामूलवस्त्राण्यादाय अद्यकर्तव्योपनयनक
 र्मणिहोतृत्वकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः पुष्पचन्दनतामूलवासोभिः होतृत्वेनत्वामहंहणे इतिहोता
 रं वृणुयात् स्वस्तीतिप्रतिवचनम् ओं यथाविहितं कर्म कुर्वित्याचार्येणोक्ते ओं करवाणीतिब्राह्मणोवदेत् ततोऽग्नेर्दक्षिणतः
 शुद्धमासनंदत्वा तदुपरिप्रागग्रात्कुशानास्तीर्ण्य ब्रह्माणमग्निं दक्षिणंकारयित्वास्मिन्कर्मणित्वमेवब्रह्माभवेत्यभिधायभवा
 नीतितेनोक्ते तदुपरिब्राह्मणमुदङ्मुखमुपवेश्य ततःप्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा वारिणापरिपूर्य्यकुशैराच्छाद्यब्राह्मणोमुखमव
 लोक्यामेरुत्तरतः कुशेपरिनिदध्यात् ततःपरिस्तरणं वह्निपश्चतुर्थभागमादायाग्नेयादीशानांतंब्रह्मणोऽग्निपयंतिनैर्ऋताह
 यव्यांतंअग्नीतःप्रणीतापर्यंतंततोऽग्नेरुत्तरतःपश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनायंकुशत्रयंपवित्रार्थसाग्रमनंतर्गर्भकुशपत्रद्वयंमोक्ष

णीपात्रं आज्यस्थालीसंमार्जनार्थकुशाः उपयमनकुशाः समिधस्तिस्रः सुवः आज्यं षट्पंचाशदुत्तरचार्यमुष्टि शतद्वयाव
च्छिन्नामतंडुलपूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वपूर्वदिशि क्रमेणासादनीयंततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेच्छित्वा सपवि
त्रकरेण प्रणीतोदके त्रिः प्रोक्षणीपात्रे निधाय अनामिकांगुष्ठाभ्यां गृहीत पवित्राभ्यां तज्जलं किंचिद्विरुक्षिप्य प्रणीतोदके
न प्रोक्षणी त्रिरभिषिच्य प्रोक्षणी जलेनासादितवस्तु सेचनं कृत्वा ऽग्निं प्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रं निदध्यात् आज्यस्थाल्यामा
ज्यनिर्वापः अधिश्चर्यणंततः कुशं प्रज्वाल्या ज्योपरि प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वह्नौ तत्प्रक्षिप्य सुवंत्रिः परितप्य संमार्जनकु
शानामग्रे रंतरतो मूलैर्वाह्यतः सुवं संमृज्य प्रणीतोदके नाभ्युक्ष्य पुनस्त्रिः प्रतप्य दक्षिणतो निदध्यात् तत आज्यमग्रे रवतार्य
त्रिः प्रोक्षणी वदुत्पूया वेक्ष्य सत्यं पद्रव्ये तन्निरसनं कृत्वा पुनः प्रोक्षण्युत्पवनम् तत उत्थायोपयमनकुशान्वा महस्ते कृत्वा प्र
जापतिं मनसा ध्यात्वा तूष्णीं घृताक्तास्तिस्रः समिधः प्रक्षिपेत् उपविश्य सपवित्रं प्रोक्षण्युदकेन प्रदक्षिण क्रमेणाग्निं पर्यु
क्ष्य प्रणीतापात्रे पवित्रे निधाय पातितदक्षिण जानुः ब्रह्मणान्वारब्धः समिद्धतमेग्नौ सुवेणा ज्वाहृतिर्जुहोति तत्र ततद्ब्रह्म
त्यनंतरं सुवावस्थित घृतः शेषस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ॐ इंद्राय स्वाहा
इदमिंद्राय इत्याचारौ ॐ अग्नये स्वाहा इदमग्नये ॐ सोमाय स्वाहा इदं सोमाय इत्याज्यभागौ ॐ भूः स्वाहा इदं भूः ॐ भु
वस्वाहा इदं भुवः ॐ स्वः स्वाहा इदं स्वः एतामहा व्याहृतयः ॐ त्वन्नो ऽग्ने वरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडो अवयासि सी
ष्टाः यजिषे वह्नितमः प्रोशुचानो विश्वाद्देवा ९ सिप्रमुमुग्ध्यसस्त्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ॐ सत्वन्नो अग्नेव मोभवोती

व० नेदिष्टो अस्या उपसो ल्युष्टो अवयस्वणो वरुण ॐ राणो ब्रीहि नृडीक ॐ सुहवो न एधि स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ॐ अया
 शो० श्राग्ने स्पनभि शस्ति याश्च सत्वमित्वमया असि अयानो यज्ञवाहा स्य यानो धेहि भेषज ॐ स्वाहा इदमग्नये ॐ येतेशतं वरु
 ३ णये सहस्रं यज्ञिया याशा विततामहांतः तेभिर्नो अद्य सवितो तविष्णुर्विश्वे मुंचंतु मरुतः स्वर्काः स्वाहा इदं वरुणाय सवि
 त्रिविष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः सर्वेभ्यः ॐ उदुतमं वरुणाय शमस्मदवाधमं विमध्यम ॐ अथाय अथावयमादित्यत्र
 तैतवानागसो अदितये स्याम स्वाहा इदं वरुणाय एताः सर्वमायश्चित्तसंज्ञकाः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति विन
 सा प्राजापत्यम् ॐ अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा इदमग्नये स्विष्टकृते इति स्विष्टकृद्देवः ततः संश्रवमाशनम् आचमनं च ततो
 ब्रह्मणे दक्षिणादानं ॐ अद्य एतस्मिन्नुपनयनहोमकर्मणि कृता कृता वेषण रूपब्रह्मकर्म प्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजाप
 तिर्यैव तं अमुकगोत्रायामुक्तशर्मणे ब्राह्मणाय ब्रह्मणे दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे इति दक्षिणां दद्यात् ॐ स्व स्तीति प्रतिव
 चनम् ततो ब्रह्मग्रंथि विमोकः ततः ॐ सुमित्रियान आप ओषधयः संतु इति पवित्राभ्यां जलगानीयते न शिरः संमज्य ॐ दु
 र्भित्रिया स्तस्मै संतु योऽस्मान् देष्टव्यं च वयं हि ष्यः इत्ये शान्यां प्रणीतान्युज्जीकरणम् ततस्तर्पणक्रमेण बर्हि रुत्याप्य घृतेना
 भिघार्य हस्तेनैव जुहुयात् ॐ देवा गातु विदो गातु वित्वा गातु मितमनसस्य तद्दमं देवयज्ञ ॐ स्वाहा वाते धाः स्वाहा ॥
 इति बर्हिर्होमः ॥ तत आचार्यः कुमारस्यानुशासनं करोति ॐ ब्रह्मचार्यं सीत्याचार्यः ॐ अशानीति ब्रह्मचारी ॐ ओषो ।
 अशान इत्याचार्यः ॐ अशानीति कुमार आह ॐ कर्मकुर्वित्याचार्यः ॐ करवाणीति माणवकः ॐ मादिवो सुषुप्स इत्याचा

रा०
 ३

र्यः नस्वपानीतिकुमारः ॐ वाचं यच्छुद्रत्याचार्यः ॐ यच्छानोतिकुमारः ॐ समिधमाधेहीत्याचार्यः ॐ आदधानीतिमाणवः
कः ॐ अपो अशानेत्याचार्यः ॐ अशानीतिकुमारः अथाग्रे रुतरतः प्रत्यङ्मुखो वा यो पविष्टायाचार्यः चरणो यसंग्रहणपूर्वकमु
पसन्नायाचार्यः समीक्ष्यमाणयाचार्यः स्वयमपि समीक्षितायास्मै निवारितशंखतूर्यादिशब्ददृष्टां सकेसावित्रीमन्त्राह ॥
तत्र प्रथमाहृतौ ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ॐ पुनर्वारद्वयं अत्र तु सहपादौ
विशेषः अथ माणवक आचार्य दक्षिणदिशि अग्नि पश्चिमोपविष्टो घृताक्तमुष्क निषिद्धे तरे धनेन जुहुयात् ततः ॐ अग्ने
सुश्रवः सुश्रवसं मा कुरु ॐ यथा त्वमग्ने सुश्रवः सुश्रवा असि ॐ एवं मा ॐ सुश्रवः सौश्रवसं कुरु ॐ यथा त्वमग्ने देवानां य
ज्ञस्य निधिपा असि ॐ एवमहं मनुष्याणां वेदस्य निधिपो भूयासम् ततः प्रदक्षिणमग्निं वारिणा पश्युष्य उत्थाय स्वमादेशः
मितां घृताक्तपलाशसमिधमादाय ॐ अग्रे ये समिधमाहार्ये बृहते जातवेदसे यथा त्वमग्ने समिधा समिधस एवमहं मा सु
षामेधया वर्चसा मजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसे न समिधे जीव पुत्रो ममाचार्यो मेधाव्यहमसान्य निराकरिष्युर्यशस्वी ते जस्वी ब्रह्म
वर्चस्यन्तादा भूयासं स्वाहा इति मंत्रेण जुहुयात् एवं समिदंतरद्वयं जुहुयात् ॐ अग्ने सुश्रवसं मा कुरु ॐ यथा त्वमग्ने सु
श्रवः सुश्रवा असि ॐ एवं मा सुश्रवः सौश्रवसं कुरु ॐ यथा त्वमग्ने देवानां यज्ञस्य निधिपा असि ॐ एवमहं मनुष्याणां वेद
स्य निधिपो भूयासम् ततः प्रदक्षिणमग्निं पश्युष्य तूष्णीयाणी प्रतप्य मुखं प्रतिमंत्रांतेऽवमशति ॐ तनूपा अग्ने सितन्वं मेधा
हि ॐ आयुर्दोग्रे स्यायुर्मे देहि ॐ वचो दा अग्ने सिवचो मे देहि ॐ अग्ने यन्मे तन्वा ऊनत नम आष्टण ॐ मेधां मे देवः सविता आ

य० दधातु ॐ मे धां मे देवी सरस्वती आदधातु ॐ मे धां अश्विनौ देवा वा धतां पुष्करस्वजौ ततः सर्वगात्रादिषु दक्षिणयाणि नास्पर्शः॥
 ज्ञो० अत्र प्रत्येकं मंत्रः ॐ अंगानि च म आप्यायताम् इति सर्वगात्रालंभने ॐ वाक्कम आप्यायतामिति मुखालंभने ॐ प्राणश्च म आ
 ४ प्यायतामिति नासिकयोः ॐ चक्षुश्च म आप्यायतामिति चक्षुषोः ॐ श्रोत्रं च म आप्यायतामिति श्रोत्रे ॐ यशो वलं च म आ
 प्यायतामिति मंत्रपाठमात्रं ततो दक्षिण करेनामिकाग्रगृहीतभस्मना ललाटे ग्रीवायां दक्षिण बाहुमूले हृदि च आयुषं कुर्यात्॥
 तत्र यथा संख्येन मंत्रचतुष्टयं ॐ आयुषं जमदग्नेः इति ललाटे ॐ कश्यपस्य आयुषम् इति ग्रीवायाम् ॐ यद्देवेषु आयुषम् इति
 दक्षिण बाहुमूले ॐ तन्नो अस्तु आयुषम् इति हृदि ततो व्यस्तपाणिभ्यां पृथिवीं स्पृशन् भिवादनें कुर्यात् तत्र प्रकारः ॐ अ
 मुकगोत्रो ह म मुकप्रव रे ह म मुक शर्मा हिं भो वैश्वानर त्वामभिवादये ततो नेनैव क्रमेण संबोधय वरुण मभिवाद्या चार्यं तथैवा
 भिवादयेत् ततः आयुष्या भवसौम्येत्याचार्यो ब्रूयात् ततो भिक्षापात्रमादाय प्रथमं मातुः सकाशात् ॐ भवति भिक्षां मे देहि॥
 इति प्रार्थनानंतरं तद्गतां चादायाचार्यो यनिवेदयेत् तथैव भिक्षांतरं याचेत् ततः आचार्येण भुंक्ष्वेत्यनुज्ञातो भिक्षां स्वीकुर्यात् रा०
 ४ त् ततः फलपुष्पचंदनघृतपूर्णस्त्रुवेण ब्रह्मचारि दक्षिण कर स्पृष्टेनाचार्यः पूर्णाहुतिं दद्यात् तत्र मंत्रः ॐ मूर्ध्नि नंदिवो अर
 तिं पृथिव्या वैश्वानर मृत आजातमग्निं कविर्ठो संम्राज मतिथिं जनानामासन्नायात्रं जनयंत देवाः स्वाहा इदमग्ने ततः स्त्रु
 चेण भस्मान्नीय दक्षिणा नामिकाग्रगृहीतभस्मना ॐ आयुषं जमदग्नेः इति ललाटे ॐ कश्यपस्य आयुषम् इति ग्रीवायाम्
 ॐ यद्देवेषु आयुषम् इति दक्षिण बाहुमूले ॐ तन्नो अस्तु आयुषम् इति हृदि इति आयुषं कुर्यात् कुमारपक्षे तन्नो इत्यस्य

स्थाने ततेदुतिविशेषः अथ शारूलवणमधुमांसादिनिवृत्तिः उद्धृतजलस्नानदंडकृष्णाजिनधारणवृक्षारोहणविषमभूमिलं
घननग्रस्त्रीनिरीक्षणस्त्रीसंभोगव्यसनव्यावृत्तिरूपा ब्रह्मचारिणो नियमाः तद्दिने ब्रह्मचारी वाग्यतोहः शेषं स्थित एव गमयेत् ॥
ततः सायं संध्यां कृत्वा तस्मिन्नेवाग्नौ पूर्ववत्पुष्पपरिसमूहने कृत्वा वाचं विसृजेत् परिसमूहनं च पुष्पनिषिद्धे तरे धनं ।
स्याग्नौ प्रक्षेपः ततः संध्यामुपास्य प्रतिदिनं सायं प्रातरपि ब्रह्मचारिणा कर्तव्या अथ वेदांभः तत्र कृतनित्यक्रिय आचार्यः कुशै
र्हस्तमात्रपरिमितां भूमिं परिसमूह्य तान्कुशानैः शान्तां परित्यज्य गोमयोदके नोपलिप्य सुवमूलेन उत्तरोत्तरतः प्रागग्रप्रादेश
मात्रं त्रिरुहिरव्य उद्ध्वेखनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यामुद्धृत्य जलेनाभ्युक्ष्य कांस्येनाग्निमानीयाभिमुखमुपसमाधाय पुष्प
चंदनतांबूलवस्त्राण्यादाय ॐ अद्य कर्तव्यवेदांभहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुं ममुकगोत्रममुकशा
र्माणं ब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेन त्वामहं वृणे इति ब्राह्मणं वृणुयात् ॐ वृतोस्मीति प्रतिवचनम् ॐ
यथाविहितं ब्रह्मा कुर्वित्याचार्यः ॐ करवाणीतितेनोक्ते अग्रे दक्षिणतः सुहृत्मासनं दत्वा तदुपरि प्रागग्रान्कुशानास्तीर्ण्य ब्र
ह्माणमग्निप्रदक्षिणक्रमेण भ्रामयित्वा अस्मिन्कर्मणित्वं मे ब्रह्मा भवेत्यभिधाय ॐ भवानीतितेनोक्ते ब्रह्माणमुदङ्मुखं त
त्रोपवेश्य प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा चारिणा परिपूर्य कुशैश्चाद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्याग्रे रुतरतः कुशोपरि निदध्यात् ॥
ततः परित्तरणं वह्निं चतुर्थभागमादाय आग्नेयादीशानां तम् ब्रह्मणोऽग्निपर्यंतम् नैऋत्याद्याव्यांतम् अग्निः प्रणिताप
र्यंतं ततोऽग्निरुतरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रकरणार्थं साग्रममंतर्गर्भं कुशपत्रद्वयं शोक्षणीपात्रमाज्य

य० स्थालीसंमार्जनकुशाः उपयमनकुशाः समिधस्तिस्त्रः सुवः आज्यपूर्णपात्रं यवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वपूर्वदिशि क्रमेणासादनीयम्
 दो० ततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेच्छित्वा सपवित्रकरेण प्रणीतोदकं त्रिः प्रोक्षणीपात्रे निधाय द्वाभ्यामनामिकां गुष्टाभ्यामुत्तराग्रे
 ५ पवित्रे गृहीत्वा त्रिरुत्पवनं ततः प्रोक्षणीपात्रं वामहस्ते गृहीत्वा दक्षिणहस्तानामिकां गुष्टाभ्यां त्रिरुद्धिं गनम् ततः प्रणीतोदकेन
 प्रोक्षणीपात्रमभ्युक्ष्य प्रोक्षणीजलेन यथासादितवस्तून्यभिषिच्याग्निं प्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रं निदध्यात् ततः आज्यस्थाल्या
 माज्यं निरूप्याधिश्च यणम् ततः कुशं प्रज्वाल्याज्यस्याग्रे श्वोपरि प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा चाग्नौ तत्प्रक्षेपः ततस्त्रिः सुवप्रतपनम्
 संमार्जनकुशानामग्नौ रंतरतो मूलैर्वह्यतः सुवंसं मज्ज्यं प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्य पुनस्त्रिप्रतप्य दक्षिणतो निदध्यात् ततः आज्यं
 मग्निं प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वताप्यग्रे निदध्यात् ततः आज्ये प्रोक्षणी वदुत्पवनं अवेक्ष्य संत्यपद्रव्ये तन्निरसनं ततः प्रोक्षणीपुत्पव
 नं ततः उत्थायोपयमनकुशानादाय प्रजापतिं मनसा ध्यात्वा तूष्णीमग्नौ घृताक्ता समिधस्तिस्त्रः क्षिपेत् ततः उपविश्य सपवि
 त्रप्रोक्षणीपुदकेन प्रदक्षिणक्रमेणाग्निं पर्युक्ष्य प्रणीतापात्रं पवित्रे निधाय ब्रह्मणान्वारब्धः पातितदक्षिणजानुः समिद्धतमेग्नौ
 जुहुयात् तत्र प्रथमाहुतिं चतुष्टयेन सुवावस्थितहुतशेषघृतस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति
 मनसा ॐ इन्द्राय स्वाहा इदमिन्द्राय ॐ कौड्याधारै ॐ अग्नये स्वाहा इदमग्नये ॐ सोमाय स्वाहा इदं सोमाय इत्याज्यं
 भागौ ततः प्राकृतोऽन्वारब्धं कर्त्तव्यं कोहोमः ॐ अंतरिक्षाय स्वाहा इदमंतरिक्षाय ॐ वायवे स्वाहा इदं वायवे ॐ ब्रह्मणे
 स्वाहा इदं ब्रह्मणे ॐ छन्दोभ्यः स्वाहा इदं छन्दोभ्यः एतासामान्याहुतयः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ॐ

रा०
 ५

देवेभ्यः स्वाहा इदं देवेभ्यः ॐ ऋषिभ्यः स्वाहा इदं ऋषिभ्यः ॐ अद्वायै स्वाहा इदं अद्वायै ॐ मेधायै स्वाहा इदं मेधायै ॐ
सदसस्पतये स्वाहा इदं सदसस्पतये ॐ अनुमतये स्वाहा इदं अनुमतये ततोऽन्वारब्धः कर्त्तृको होमः ततदाहुत्यनंतरं सु
वावस्थितहुतशेषघृतस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ॐ भूः स्वाहा इदं भूः ॐ भुवः स्वाहा इदं भुवः ॐ स्वः स्वाहा इदं स्वः एतामहा
व्याहृतयः ॐ त्वन्नोऽग्नेवरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडो अवयामि सीष्टाः यजिष्टो वहितमः शो शुचानो विश्वादेवा ११ सिप्रमुमु
ग्ध्यस्मात्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ॐ सत्त्वन्नो अग्नेव मो भवोतीनेदिष्टो अस्मा उषसा व्युष्टौ अवयस्व नोवरुणा १२ रणो ब्रीहि
मडी कर्त्तुं सुहवो नरुधि स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ॐ अयाश्चाग्नेस्य नभि शस्ति पाश्च सत्त्वमित्त्वमया असि अयानो यज्ञं वाहा
स्ययानो धेहि भेषजं १३ स्वाहा इदमग्ने ॐ ये ते शतं वरुणये सहस्रं यज्ञियाः पाशा विततामहांतः तेभिर्नो अद्य सवितोत
विष्णुर्विश्वे मुंचंतु मरुतः स्वर्काः स्वाहा इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुभ्यः स्वर्केभ्यः ॐ उदुत्तमं वरुण पाशा
मस्मद्वाधमं विमध्यमं १४ अथाय अथावयमादित्य ब्रतेतवानागसो आदितये स्याम स्वाहा इदं वरुणाय इति सर्वप्रायश्चित्त
संज्ञकाः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा इति प्रजापत्यं ॐ अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा इदमग्ने स्विष्टकृते इति
स्विष्टकृद् होमः ततः संश्रवप्राशनम् तत आचम्य ॐ अद्य कृतैतद्देदारं भोम कर्मणि कृता कृता वेश्णोरूप ब्रह्म कर्म प्रतिष्ठाय
इदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय ब्रह्मणे दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे इति दक्षिणां दद्यात्
ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनं ततो ब्रह्मग्रंथि विमोकः ॐ सुमित्रियान आप ओषधयः संतु इति पवित्राभ्यां प्रणीता जलमानीयते न

य० शिरःसंमृज्य ॐ दुर्मित्रिषास्तस्मै संतु योऽस्मान् द्वीष्टं च द्विष्टः इति मंत्रेण ऐशान्यां प्रणीतं युजी कुर्यात् ततस्तारणवर्हिणीयं घृतेनाभि
 ज्ञो० घार्प्यं हस्ते क्रमेण नैव जुहुयात् ॐ देवाणां तु विदो गातुं वित्वा गातुं मितमनसस्य तद्दमं देवयज्ञं ॐ स्वाहा वाते धाः स्वाहा इति वर्हि
 होमः ततः काशीरगमनं ततः दृष्टं सके वेदं रंभं गुरुः कारयेत् तत्र क्रमः ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो
 नः प्रचोदयात् ॐ इति प्रणवांतं पठित्वा पंक्तिनमस्कारं च कारयित्वा ॐ समिधाग्निं दुवस्यत घृतौर्ध्वं धयतातिथिम् अस्मिद्ब्रह्मा जुहोत
 नमुसमिद्वायुशे विषं इति कंडिकांतरं वा फकिं कावापदेत् ततः सप्रणवं स्वस्ति वाचयित्वा उत्थाय फलपुष्पसमन्वितं ब्रह्मचारिदक्षि
 णकस्य ऐनं घृतपूर्णं न पूर्णं हुतिं दद्यात् ॐ मूर्धनं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृतं आजातमग्निं कविर्द० सम्राजमतिथिं जनानामा
 सन्नापात्रं जनयंत देवाः इति पूर्णं हुतिः ततः उपविश्य सुवेण भस्मानीय दक्षिणानामिकाग्रं गृहीतं भस्मना त्र्यायुषं जमदग्नेरिति ललाटे ॥
 ॐ कश्यपस्य त्र्यायुषमिति ग्रीवायां ॐ यद्देवेषु त्र्यायुषं इति दक्षिणवाहं मूले ॐ तन्नो अस्तु त्र्यायुषमिति हृदि अनेनैव क्रमेण ब्रह्मचारि लला
 टादावपि तत्र तदेति वेशेषः इति वेदं रंभः अथ समावर्तनं तत्र सुभेदिनैः प्रह्नी भूय आचार्यं स्नास्या मौक्तिकं मारु आचार्यं भाषते तत्र स्ना
 स्याद्दोऽस्माचार्यः ततो ब्रह्मचारिणि आचार्यं सन्निहितं दक्षिणदिशि उपविष्टं कृतस्नानादिं च आचार्यः कुशैर्हस्तमात्रां भूमिं परिसमृद्धां तानैशान्यां य रा०
 रित्यज्य गोमयोदकेनोपलिप्य सुवर्गलेनोत्तरोत्तरं क्रमेण त्रिरुद्विष्य उद्वेखनं क्रमेणोद्वेख्य जलेनाभ्युक्ष्य कांसेनाग्निमानीय प्रत्यङ्मुखं नि ई
 दध्यात् ततः पुष्पचंदनतांबूलवासं स्नादाथ ॐ अद्या मुकस्य कर्तव्यं समावर्तनं होमकर्मणि कृता कृता वेक्षणं रूपं ब्रह्मकर्म कर्तुं ममुकगो
 त्रममुकशर्मा णं ब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेन त्वामहं वृणे वृत्तोऽस्मीति प्रतिवचनं यथाविहितं कर्म कुर्वित्यभिधाप्य ॐ

करवाणी तिते नोक्ते अग्नेर्हृदि क्षिणतः सुहृमास नंदत्वा तदुपरि प्रागग्रान्कुशानां स्त्रीर्ष्यास्मिन्कर्मणि त्वमेव ब्रह्म भवेत्यभिधाय ओं भवानीति नेनोक्ते
ब्रह्मणमदङ्गुरं तत्रोपवेश्य ततः प्रणीता पात्रं पुरतः कृत्वा वारिणा परिपूर्णं कुशैरग्राद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्याग्रे रुतरतः कुशे परिनिद
ध्यात् ततः परित्तरणं वह्निषश्चतुर्थभागमादायाग्रे मादीशानां तं ब्रह्मणो मिषयं तं नेर्जित्वा दायव्यां तं अग्नितः प्रणीता पय्यं तं ततो ग्रे रु
तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनायं कुशत्रयं पवित्रकरणार्थं साग्रमनेतर्गभं कुशपत्रद्वयं प्रोक्षणी पात्रं आज्यस्थाली संमार्जनायं कुशाः
उपयमनकुशाः समिधस्तिस्त्रः सुवः आज्यं पूर्णं पात्रं पवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वपूर्वदिशि क्रमेणासादनीयम् ततः पवित्रच्छेदनकुशैः प
वित्रे छित्वा स पवित्रकरेण प्रणीतो दकं त्रिः प्रोक्षणी पात्रे निधायानामिकां गुष्टाभ्यां पवित्रे गृहीत्वा त्रिरुत्पूय प्रोक्षणी पात्रं वामकरेणादाया
नामिकां गुष्टगृहीत पवित्राभ्यां तज्जलं किञ्चिदक्षिप्य प्रणीतो दकेन प्रोक्षणी मभ्युक्ष्य प्रोक्षणी जलेन यथासादितवस्तूयमिषि च्याग्रि प्र
णीतयोर्मध्ये प्रोक्षणी पात्रं निदध्यात् ततः आज्यस्थाल्याज्यनिर्वोपः अधिभ्रयणं ततस्तृणं प्रज्वाल्याज्यस्याग्नेश्चोपरि प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा
बह्वैतत्प्रक्षिप्य सुवंत्रिः प्रतप्य संमार्जनकुशानामग्रे रंतरतो मूलैर्वाह्यतः सुवं संमज्ज्य प्रणीतो दकेनाभ्युक्ष्य पुनः प्रतप्य स्वस्य दक्षिणतो
निदध्यात् ततः आज्यमग्निं प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वतार्य त्रिः प्रोक्षणी च दुत्पूयावेक्ष्य सत्यपद्रव्ये तन्निरसनं कृत्वा पुनः पूर्ववत् प्रोक्ष्य पुन्युत्पव
नम् ततः उत्थायोपयमनकुशान्वामहस्ते कृत्वा प्रजापतिं मनसा ध्यात्वा तूष्णीं मग्नौ घृताक्ताः समिधस्तिस्त्रः क्षिपेत् ततः उपविश्य स पवित्र
प्रोक्ष्य पुनर्दकेन प्रदक्षिणं क्रमेणाग्निं पश्यं प्रणीता पात्रे पवित्रे निधाय पातितदक्षिणजानुः समिद्धं तमेग्नौ ब्रह्मणान्वारब्धः सुवेणाज्या
हुतीर्जुहुयात् तत्र प्रथमाहुति चतुष्टये प्रत्याहुत्यनंतरं सुवावस्थितहुतशेषघृतस्य प्रोक्षणी पात्रे प्रक्षेपः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये

य० ॥ इति मनसा ॐ इंद्राय स्वाहा इदमिंद्राय इत्याधारौ ॐ अग्नये स्वाहा इदमग्नये ॐ सोमाय स्वाहा इदं सोमाय इत्याज्यभागौ ततो न्वाख्य क
 शो० तर्क होमः ॐ अंतरिक्षाय स्वाहा इदमंतरिक्षाय ॐ वायवे स्वाहा इदं वायवे ॐ ब्रह्मणे स्वाहा इदं ब्रह्मणे ॐ छंदोभ्यः स्वाहा इदं छंदोभ्यः
 ७ ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ॐ देवेभ्यः स्वाहा इदं देवेभ्यः ॐ ऋषिभ्यः स्वाहा इदं ऋषिभ्यः ॐ श्रद्धायै स्वाहा इदं श्र
 द्दायै ॐ मेधायै स्वाहा इदं मेधायै ॐ सदसस्पतये स्वाहा इदं सदसस्पतये ॐ अनुमतये स्वाहा इदमनुमतये ततो ब्रह्मणान्वाख्यो जुहु
 यात् अत्राहुतिदशतये तत्तदाहुत्यनंतरं सुवावस्थिताज्यस्य मोक्षणी पात्रमक्षेपः ॐ भूः स्वाहा इदं भूः ॐ भुवः स्वाहा इदं भुवः ॐ स्वः स्वाहा
 इदं स्वः एतामहा व्याहृतयः ॐ त्वनो अग्नेवरुणस्पविहो देवस्य हे हो अवयासि सीमाः यजिषो वह्नितमः शो शुचानो विश्वा देवा सि प्रमु
 मुग्धस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ॐ स त्वनो अग्नेव मो भवोतीने दिष्टो अस्या उपसो युष्टो अवयस्व नो चरुण ररणो ब्रीहि मर्हो क सुह
 वोन एधि स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ॐ अयाश्चाग्नेस्य नभि शस्तियाश्च सत्वमित्त्वमया असि अयानो यजंवाहा स्या यानो धेहि भेषजं स्वा
 हा इदमग्नये ॐ ये ते शतं वरुण ये सहस्रं यज्ञिया पाशा वितता महांतः तेभिर्नो अद्य सवितो तविष्णुर्विश्वे मुंचंतु मरुतः स्वर्काः स्वाहा इदं वरु
 णाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यः ॐ उदुतं वरुण पाशमस्मदवाधमं विमध्यमं श्रयाय अथावयुमादित्य जतेत वा
 नागसो अदितये स्याम स्वाहा इदं वरुणाय इति सर्वप्रायश्चित्तं ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा इति प्राजापत्यम् ॐ अग्न
 ये स्विष्टकृते स्वाहा इदमग्नये स्विष्टकृते इति स्विष्टकृतततः संश्रवप्राशनमृतत आचम्य ॐ अद्य कृतैतत्समावर्तन होमकर्मणि कृता
 कृता वेक्षणरूपं ब्रह्मकर्म प्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय ब्रह्मणे दक्षिणां तुभ्यमहं संमदं दे

रा०

७

इतिदक्षिणादद्यात् ओंस्वस्तीतिप्रतिवचनम् ततोब्रह्मग्रंथिविमोकः ततःपवित्राभ्यांमणीताजलेनओंसुमित्रियानआपडोषधयसंतु
इतिमंत्रेणशिरःसंमज्ज्यओंदुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंहिष्मः इतिमंत्रेणेशान्यांमणीतान्युजीकरणं ततस्तरणक्रमेणव
हिरणीयघतेनाभिघार्य हस्तेनैव जुहुयात् ओंदेवागातुविदोगातुकिंवागातुमितमनसस्यतदुर्मंदेवयज्ञं स्वाहा वातेधाःस्वाहा ॥
इतिवर्हिर्होमः ॥ ततोब्रह्मणान्वारब्धकर्तृककर्मततोऽग्निपश्चिमोपविष्टोब्रह्मचारिपरिसमूहनंकुर्यात् तत्र घृताक्तशुक्लनिषिद्धे
रेधनेनपंचाहुतीर्हस्तेनैव जुहुयात् ओंअग्नेसुश्रवः सुश्रवसंमाकुरु ओंयथात्वमग्नेसुश्रवः सुश्रवा असि ओंएवंमांसुश्रवः सोश्रवसं
कुरु ओंयथात्वमग्नेदेवानांयज्ञस्यनिधिपा असि एवमहंमनुष्याणांवेदस्यनिधियोभूयासम् ततःप्रदक्षिणमग्निंवारिणापर्युक्ष्य उ
त्थायघृताक्तांमादेशमितसमिधमादाय जुहुयात् तत्रमंत्रः ओंअग्नयेसमिधमाहार्षं दृहतेजातवेदसे यथात्वमग्नेसमिधासमिधस
एवमहमायुषामेधयावर्चसाप्रजयापशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनसमिधेजीवपुत्रोममाचार्योमेधाव्यहमसान्यनिराकरिष्युर्यशस्वीतेजस्वीम
ह्यवर्चस्यन्नादोभूयासंस्वाहा ततःसमिदंतरह्यमनेनैवक्रमेणप्रत्येकंहत्वा उपविश्यतेनैवक्रमेणपंचाहुतीर्घृताक्ताशुक्लनिषिद्धे
रेधनेन जुहुयात् ओंअग्नेसुश्रवः सुश्रवसंमाकुरु ओंयथात्वमग्नेसुश्रवः सुश्रवा असि ओंएवंमांसुश्रवः सोश्रवसंकुरु ओंयथात्वमग्नेदेवानांय
ज्ञस्यनिधिपा असि ओंएवमहंमनुष्याणांवेदस्यनिधियोभूयासम् ततःप्रदक्षिणमग्निंवारिणापर्युक्ष्य तूष्णीपाणीप्रतप्यमुखंमतिमंत्रांते
वमशति ओंतनूगाअग्नेसितन्वंमेपाहि ओंआयुर्दा अग्नेस्मायुर्मेदेहि ओंवर्चोदा अग्नेसि वर्चोमेदेहि ओंअग्नेयन्मेतन्वाङ्मनंतन्म आ एण
ओंमेधांमेदेवः सविता आ दधातु ओंमेधांमेदेवी सरस्वती आ दधातु ओंमेधांमे अश्विनौ देवा वाधतां पुष्करस्त्रजौ तत्रसर्वगानादिषुदक्षिण

य० पाणिनास्यर्शः तत्रमत्येकं मंत्रः ॐ अंगानि च म आप्यायन्ताम् इति सर्वगात्रालंभने वाक्क्रमे आप्यायतामिति पुरवालंभने ॐ माणश्च मे आप्याय
ज्ञो० ताभितिनासिकयोः ॐ चक्षुश्च मे आप्यायतामिति चक्षुर्द्वयस्पर्शः ॐ श्रोत्रं च मे आप्यायतामिति श्रोत्रद्वयस्पर्शः ॐ यशो वलं च मे आप्यायता
८ मिति मंत्रयाठमात्रं ततो दक्षिणनामिकाग्रगृहीतभस्मना ललाटे ग्रीवायां दक्षिणबाहुमूले हृदि च त्र्यायुषं कुर्यात् यथा संस्थेन मंत्रचतुष्टये
ॐ त्र्यायुषं जमदग्नेरिति ललाटे ॐ कश्यपस्य त्र्यायुषं इति ग्रीवायां ॐ यद्वेवेषु त्र्यायुषं इति दक्षिणबाहुमूले ॐ तन्नो अस्तु त्र्यायुषं इति हृ
दि ततो व्यस्तपाणिभ्यां एथिं वीस्य शनू मथ मं वैश्चानरं संवो ध्याभिवादयेत् तत्राशुकगोत्रो ह ममुकप्रवरं ह ममुकशर्माहं भो वैश्चानरत्वा मभि
वादयेत् इति प्रकारः ततस्तथैव वरुणं संवो ध्याभिवादयेत् तथैवाचार्यं चाभिवादयेत् ततः आयुषान्भवसौम्य इत्याचार्यो ब्रूयात् ततो ग्रे
रुत्तरतः प्रागग्राक्षुशानास्तीर्थं तदुपरि दक्षिणोत्तरक्रमेणासादितवारिपूर्णकलशा एतयेकलशानां पुरतः प्रागग्रेषु कुशेषु स्थित्वा ए
कस्मादाम्रपल्लवे नोदकं गृहीत्वा ॐ ये श्वं तरग्रयः प्रविष्टा गोह्य उपगोह्यो मयूषो मनोहासवलो विरूजस्तनूदूषुरिन्द्रियहाता न्विजहा
मिये रोचनस्तमि ह गृह्णामि इति मंत्रेण ततस्तेन मामभिषिंचामि श्रियै यशसे ब्रह्मणे ब्रह्मवर्चसाय इत्यात्मानमभिषिंचति ततो द्वि
तीयघटस्थमुदकं गृहीत्वा म्रपल्लवेनाभिषिंचति ॐ येन श्रियमह्मणुतां येनावमशतां सुरा येनासावभ्यषिंचतां यद्वा तदश्विना यशः १०
इति मंत्रेण ततस्तेनैव क्रमेण तृतीयकलशस्थजलमादाय ॐ आपो हि षामयो भुवस्तान ऊर्जैर्दधातु नमहे रणाय चक्षुसे इति मंत्रेणाभिषिंच ८
यतेनैव क्रमेण चतुर्थकलशस्थजलमादाय ॐ यो वः शिवतमोरसस्तस्य भाजयते ह न उशतीरिव मातरः इति मंत्रेणाभिषिंच्य पंचमकलश
स्थजलं तथैवादाय ॐ तस्मा अरंगमामवो यस्य क्षयाय जिन्वय आपो जनयथा च न इति मंत्रेणाभिषिंच्य ततो वशिष्टकलशतृतीयजलं तथै

वप्रत्येकं गृहीत्वा तूष्णीं प्रत्येकमभिषिचति ततो मेखलामोचनं शिरोभागेन ओं उदुतमं वरुणपाया शमस्मदवाधमं विमध्यमं च अथाय अ
थावयमादित्यव्रतं तवानागसो अदितये स्याम् इति मंत्रेण दंडकृष्णा जिनेतूष्णीं भूमौ निधाय अन्यद्वस्त्रं परिधाया तरीयं च कृत्वा चर्मैव
द्वंजलिरादित्यमुपतिष्ठेत् ब्रह्मचारी ओं उद्यन्त्रा जिभृणु रिंद्रो मरुद्भिरस्यात् प्रातर्यावभिरस्यात् दशसनिरसि दशसनिं माकुर्वी वि
दन्मागमय उद्यन्त्रा जिभृणु रिंद्रो मरुद्भिरस्यात् ॥ दिवा पावभिरस्याच्छतसनिरसि शतसनिं माकुर्वी विदन्मागमय उद्यन्त्रा जिभृणु रि
ंद्रो मरुद्भिरस्यात् सायं पावभिरस्यात् सहस्रसनिरसि सहस्रसनिं माकुर्वी विदन्मागमय इति मंत्रेण ततो दधितिलान्वा प्राश्या चम्पनखरोमा
दींश्छेदयित्वा स्नात्वा चम्पमादेशमित उदुंवरकाष्टेन दंतधावनं ओं न्नाद्याय व्यूहध्वं सोमो राजाय मागमत् समे मुखं प्रमाद्व्यते यशसा च
भगेन च इति मंत्रेण ततो दंतकाष्ठं परित्यज्या चम्प सुगंधिद्रव्येनोद्धर्तनानंतरं स्नात्वा हिरचम्प चंदनकुंकुमादिना नासिकाया मुखस्यालंभा
ने ओं प्राणापानौ मेतर्प्य ओं चक्षुर्मौ तर्प्य ओं श्रोत्रं मेतर्प्य इति मंत्रेणानुलिपति ततः पाणी प्रक्षाल्य दक्षिणाभिमुखः पालितवामजालुः ॥
कृतापसव्यो द्विगुणभुक् कुशत्रयतिलजलान्यादाय आसृत् कुशत्रयोपरि पितुं स्तर्प्येत् ॐ पितरः सुं धध्व मिति मंत्रेण ततः सव्यं कृत्वा
आचम्यानुलिप्यजपेत् ओं सुवक्षाहमक्षीभ्यां भूया सं सुवर्चा मुखेन सुश्रुत्वा णीभ्यां भूया सम इति ततोऽहतवसु परिधानं ओं परिधास्यै यशो
धास्यै दीर्घायुत्वाय जरदृष्टि रश्मिशतं च जीवामिशरदः पुरुषोभाय स्योषमभिसंव्ययिष्ये इति मंत्रेण ततो यज्ञोपवीतपरिधानम् ओं य
ज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापते र्यत्सहजं पुरस्तात् आयुष्यमग्र्यं प्रति सं च सुभ्रं यज्ञोपवीतं वलमस्तु तेजः इति मंत्रेण द्वितीयाग्रदानम्
यज्ञोपवीतमिति प्रजापतिं ऋषि र्यजु रूपवीतदेवता यज्ञोपवीतपरिधाने विनियोगः यज्ञोपवीतमसि यज्ञस्य त्वोपवीतेनोपनत्यामि अ

य० चमनं अथोत्तरीयं ओं यशसायावावृथिवीयसमेन्द्राहस्यतीयशोभगश्चमाविद्व्यशोमाप्रतिपद्यताम् इति मंत्रेण ततः पुष्पमालाग्रहणे।
 शो० मंत्रः ओं या आहरञ्जमदग्निः अहामैमेधायै कामायेंद्रियायता अहं प्रतिगृह्णामि यशसा च भगेन च इति मंत्रेण पुष्पमालाग्रहणं ततः पुष्पमा
 ८ लापरिधानं ओं यद्यशोशरसामिन्द्रश्चकार विपुलपुतेन संग्रथिताः सुमनस आवधामि यशोमयि इति मंत्रेण पुष्पमालापरिधानं अथव
 सुप्रतिष्ठा अथोष्णीषेण शिरोवेष्टनं ओं पुवा सुवासाः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवति जायमानः तं धीरासः कवय उन्नयंति स्वाध्यामन।
 सा देवयंत इति मंत्रेण ततः कुंडले परिदधाति ओं अलंकरणमसिभूयो लंकरणं भूयात् ततो जनं ॐ ह्रस्वा सिकनीन कश्च सुदी असि च
 सुमे देहि तत आदर्श आत्मदर्शनं ओं रोचिष्णु रुरसि इति मंत्रेण ततः शूत्रग्रहणं ओं ह्रस्वतेच्छुदिरसि पाथनो मामंतर्देहि ते जसो यशसो
 मामंतर्देहि इति मंत्रेण ततः पद्मा मुपानहौ प्रतिगृह्णाति ओं प्रतिष्टे स्यो विम्वतो माया तम् इति मंत्रेण ततो वैणवदंडधारणं ओं विम्वभ्यो मा
 राष्ट्राभ्यः परिपाहि सर्वतः इति मंत्रेण ततः स्नातकस्मनियमाः गानवादित्र नृत्यत्यागः नतत्र गमनं क्षेमे सति नरात्रौ ग्रामान्तरगमनं न धावेत् न
 कूपे भवेक्षणं न वृक्षो रोहणं फलत्रोटनं अमार्गे न अमार्गे न गच्छेत् न ग्रीन स्नायात् न संधि सर्पणं न विषमभूमिलं घनम् अशीलं नोपवदेत्
 उदितास्तसमये सूर्यं नो पश्येत् जलमध्ये सूर्यं आकाशस्य न पश्येत् देवे वर्षति न गच्छेत् उदके आत्मानं न पश्येत् अजातलो म्नी प्रमत्तां
 पुरुषा वृत्तिषंडं च न गच्छेदित्यादितत आचार्यो यवरा दक्षिणा दद्यात् ततः मूर्ध्ना नंदिवो अतिष्ठथिव्या वैश्वानर मृत आजातमग्निं क।
 वि० संव्राज मतिथिं जनाना मा सन्नापात्रं जनयन्त देवाः स्वाहा इति मंत्रेण फलपुष्प समन्वित छत पूर्ण सुवेणमाणव कदक्षिण कर
 स्पृष्टेन उत्थाय पूर्णाहुतिमाचार्यः कुर्यादिति ततो दक्षिण नामिका प्रगृहीत भस्मना आसुषं कुर्यात् ॐ आसुषं जमदग्ने रितिललाटे ॐ क

रा०
 ८

य० प्रपश्यन्त्यायुषमिति ग्रीवायां ॐ यद्देवेषु त्र्यायुषमिति दक्षिणवाहुमूले तन्नो अस्तु त्र्यायुषमिति हृदि इति त्र्यायुषं कुर्यात् अनेनैव क्रमेण कु
 जो० मारुतलाटादावपि तत्र तन्नो इत्यस्य स्थाने तत्ते इति विशेषः ततो मूर्द्धाक्षतादिग्रहणम् ॥ इति श्रीमहामत्तकमहासामंताधिपतिश्रीरा
 १० मदत्तविरचितावाजसनेयिनां उपनयनकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥ सम्पूर्णमगमच्छुभं भयात् ॥ अथ सामग्री ॥ रोली १२ मौली ७ केसर
 २५ चतासा ७ आटा चावल पुष्प १२ पुष्पमाला धूप ३ दीप १ ताम्बूल ७ यज्ञोपवीत ८ प्रणीतापात्र ३ प्रोक्षणीपात्र ३ कांस्यपात्र
 ८ छायापात्र १ सुवर्ण १ कुशा १ सुवा १ गोमय सरणै गोहे पलाशसमिधासेर ३ पूर्णपात्र ३ उपर्ण ५ धोतीयां ५ १२ कुपीन ५ मृगच
 र्म १ पलाशदंड १ गूलरशाखा १ मेखला मूँजकी १ सुहारियासेर १ पुरवा प्लोटिया प्लोरियल २ खडाऊँ जोडा १ पट्टी १ चंगेर १
 लाठी ५ गुथली १ कसार २ ॥ घृत ॥ तिल ३ दधि १ सुपारी ११ आम्रपल्लव दृक्षादेपत्र ७ अंजन १ दर्पण १ वसु ५ मोंती उपानहौ
 वटणरेतदूर्वादोने १० अवीरश्वेत ८ ब्राह्मणभोजनदक्षिणापंचरंग २५ ॥ इति यज्ञोपवीतव्रतबंधकासामग्रीसवसमेतलीपाहे ॥
 सम्पूर्णम् शुभमस्तु ॥ ॥ वाराणसीप्रसादस्य नियोगेन प्रयत्नतः काशीसंस्कृतमुद्रायामं कितोयं शिलाक्षरैः १ श्रीकाशीजी
 मेज्ञानवापीके पूर्वफाटकपर श्रीविश्वनाथजीके पास महाराजशिवलालदुबेजीके मकानमे काशीसंस्कृतमुद्रायंत्रमे छपी जीन रा०
 कोलेना होय उनको इसकार्यके संपादक श्रीबाबू वाराणसीप्रसादजीके पास याकचौरीगलीमे भाई प्रतापसिंहजीके दुकानपर १०
 मिलेगी ॥ २ ॥ संवत् १८३४ शाके १०८८ ॥ कार्तिक शुक्ल १५ भौमवासरे ॥ तारीक १८ माहे नवम्बर सन् १८७७ ईसवी ॥ २ ॥
 ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

॥ इति यज्ञोपवीतसमाप्तम् ॥